

Баранов А.Л.,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри страхування
ДВНЗ “Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана”,
Інститут фінансово-інноваційних досліджень

ІДЕНТИФІКАЦІЯ СТРАХОВИХ РИЗИКІВ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМ ПОРТФЕЛЕМ

Розглянуто теоретичні підходи до сутності поняття “страховий ризик”. Опрацьовано й систематизовано дослідження у сфері класифікації ризиків, у результаті чого розроблено авторську загальну класифікацію ризиків. Запропоновано інноваційний підхід щодо застосування класифікації страхових ризиків в управлінні страховим портфелем.

Theoretical approaches to the real meaning of “insurance risk” are examined. Processed and systematized in the study in risk classification, resulting in the author’s overall risk classification. An innovative approach to the use of classification of insurance risks in managing the insurance portfolio is suggested.

Ключові слова: страховий ризик, страховий портфель, управління страховим портфелем, класифікація страхових ризиків.

В умовах розбудови в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки та розвитку страхового бізнесу велику роль у стабілізації фінансової діяльності страхових організацій і забезпеченні їхніх страхових зобов’язань відіграє страховий портфель. Він виступає якісною й кількісною характеристикою діяльності страховиків, виражаючи обсяг і структуру страхових послуг, які надаються страхувальникам.

Поняття “страховий портфель” є одним із найважливіших елементів страхової науки та головним індикатором діяльності кожної страхової організації, проте вітчизняні науковці й практики не приділяють належної уваги цьому поняттю.

Дослідження теоретичних аспектів управління страховим портфелем передбачає використання певного понятійного апарату. Й насамперед необхідно з’ясувати значення терміна “страховий ризик”, оскільки без цього неможливо зрозуміти сутність “страхового портфеля”.

Страховий ризик є центральним поняттям у теорії страхового портфеля та й у страхуванні загалом. Термін “ризик” походить від латинського слова “*ressecum*” — скеля або небезпека зіткнення з нею. Тривалий час дане поняття асоціювалося з багатозначними негативними проявами життєвих ситуацій та навіть вживалося як їх синонім¹. Наведемо окремі визначення страхового ризику, які відрізняються за ознаками й підходами.

М.М. Александрова під страховим ризиком розуміє прогностичний збиток об’єкта страхування в результаті настання страхової події². Вважаємо, що проводити

¹ Страхування: Підруч. / Кер. авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 62.

² Александрова М.М. Страхування: Навч. посіб. — К.: ЦУЛ, 2002. — С. 9.

паралелі між страховим ризиком і збитком не доцільно, адже страхова організація за кожним укладеним договором страхування приймає на страхування ризик, і не один, а страхові події стаються не за всіма договорами. Ризик усе-таки більшою мірою характеризує ймовірність настання певної події, яка призведе до збитку, ніж величину останнього.

На думку О.О. Гаманкової, ризик є фундаментальним поняттям у страхуванні, а ланцюжок взаємозв'язку та страхування можна подати таким чином: ризик — імовірний майновий збиток — майновий інтерес — страховий інтерес³. Ми погоджуємося з даним ланцюжком взаємозв'язку явищ, котрі породжують необхідність страхування, але, на жаль, визначення сутності ризику немає.

О.Д. Заруба вважає, що “у страхуванні ризик визначається декількома основними поняттями. Насамперед, ризик — це конкретне явище або сукупність явищ (подія чи декілька подій), з виникненням яких відбуваються виплати з раніше утвореного централізованого страхового фонду в натурально-речовій або грошовій формі. Ризик пов'язаний з конкретним об'єктом, щодо якого визначаються чинники ризику”⁴. З даним визначенням важко не погодитися, крім створення централізованого фонду в натурально-речовій формі. Розглядаючи страхові організації, які надають страхові послуги, можна говорити про створення виключно децентралізованих фондів, причому в грошовій формі. Ця думка науковця, мабуть, сформувалася під впливом радянських дослідників.

Ф.В. Коньшин переконаний, що поняття “страховий ризик” багатозначне. Він зазначає: “найчастіше страховим ризиком називають: 1) подію або сукупність подій, за настання яких страховик повинен виконати свої основні зобов'язання — виплатити страхові відшкодування (страхові суми); 2) ймовірність настання небезпеки, на випадок якої проводиться страхування”⁵.

Хоча це визначення було дане півстоліття тому, воно не тільки не втратило своєї актуальності, а й залишається одним із найповніших і найточніших. Єдине, що не було відзначено, це зв'язок ризику з конкретним об'єктом, адже для страхової організації всі об'єкти несуть потенційні ризики.

В.В. Лук'янова й Т.В. Головач вважають, що ризик — це “об'єктивно-суб'єктивна категорія, пов'язана з подоланням невизначеності, випадковості, конфліктності в ситуації неминучого вибору, що відображає ступінь досягнення суб'єктом очікуваного результату”⁶. Цих економістів можна віднести до групи вчених, які підходять до ризику як до втрат, небезпеки, невпевненості, котрі призводять до

---

³ Гаманкова О.О. Ризик у страхуванні: проблеми тлумачення // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Ризикологія в економіці та підприємстві”. — К.: КНЕУ; АДПС, 2001. — С. 97.

⁴ Заруба О.Д. Страхова справа: Підруч. — К.: Т-во “Знання”; КОО, 1998. — С. 20. — (Бібліотечка банкіра).

⁵ Коньшин Ф.В. Государственное страхование в СССР. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Госфиниздат, 1961. — С. 31.

⁶ Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: Навч. посіб. — К.: Академвидав, 2007. — С. 22.

збитків. Такий підхід базується на положеннях ризик-менеджменту, що не враховує специфіки страхової діяльності.

Німецький математик Томас Мак розуміє під ризиком найдрібнішу одиницю, яка окремо могла би бути предметом договору страхування; у страховому полісі часто вказується декілька ризиків⁷. Хоча для західних науковців характерний прагматичний підхід, дане визначення є занадто туманним і прагматичним та не враховує жодних ознак страхового ризику.

С.С. Осадець визначає страховий ризик як “термін, що відповідає кільком поняттям. Під страховим ризиком розуміють: а) певну подію, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання; б) об’єкт страхування; в) вид відповідальності страховика; г) розподіл між страховиком і страхувальником шкоди, заподіяної страховим випадком”⁸. Ми погоджуємося з тим, що страховий ризик є багатограним поняттям, яке треба розглядати з різних позицій його застосування на практиці. Водночас, на наш погляд, його не можна буквально ототожнювати з об’єктом страхування, оскільки не всі об’єкти можуть бути застраховані. Також незрозумілим є визначення страхового ризику як виду відповідальності страховика, адже такі компанії страхують лише страхові ризики.

На думку О.О. Охріменко, ризик — це подія, на випадок якої здійснюється страхування⁹. Дане визначення звужує розуміння страхового ризику лише до причини його настання. Про сутність самого поняття та про його ознаки не говориться, що зменшує цінність даного тлумачення.

За визначенням Л.І. Рейтмана, страховий ризик трактується як “термін, що має чотири сутнісних значення:

1. Імовірність нанесення збитку від страхового випадку. Обчислена математично, ця імовірність є основою для побудови страхових тарифів.

2. Конкретний страховий випадок, тобто визначена небезпека, від якої проводиться страхування. У такому розумінні перелік страхових ризиків складає об’єкт страхової відповідальності.

3. Частина вартості майна, не охоплена страхуванням і залишена тим самим на ризику страхувальника.

4. Конкретний об’єкт страхування за його страховою оцінкою і ступенем імовірності нанесення збитку”¹⁰.

Дане визначення є найбільш повним і точним, бо відображає насамперед сутність поняття через його прояви у взаємовідносинах страховика і страхувальника.

⁷ Мак Т. Математика ризикового страхування: Пер. с нем. — М.: ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2005. — С. 15.

⁸ Страхування: Підруч. / Кер. авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 566.

⁹ Охріменко О.О. Страхувальний захист: менеджмент, маркетинг, економіка безпеки (туристське підприємництво): Навч. посіб. — К.: Міжнародна агенція “BeeZone”, 2005. — С. 213.

¹⁰ Государственное страхование в СССР: Учеб. / Под ред. Л.И. Рейтмана. — М.: Финансы и статистика, 1989. — С. 34.

Важко погодитися тільки з тим, що страховий ризик має таке сутнісне значення, як частина вартості майна, не охоплена страхуванням і тим самим залишена на ризику страхувальника. В цьому випадку про такий ризик не можна говорити як про страховий, оскільки дана його частина залишається на відповідальності страхувальника та не передається за певну плату страховикові.

На переконання російського вченого В.В. Шахова, “страховий ризик — це ймовірність настання страхової події. Виражає обсяг можливої відповідальності страховика за тим чи іншим видом страхування. Визначається на основі даних статистики, емпірично та на основі теорії ймовірностей. Ймовірність страхового ризику перевіряється з допомогою побудови різних економіко-математичних моделей (актуарних розрахунків). Має важливе значення для визначення розміру страхового фонду”¹¹. В цьому визначенні також відбувається звуження поняття “страховий ризик” лише до ймовірності настання страхової події, акцент робиться на методиці розрахунку даної ймовірності, вперше з’являється поняття “актуарні розрахунки”. Можна сказати, що це тлумачення є більш технічним та не зачіпає сутності страхового ризику.

Н.М. Яшина вважає, що ризик у страхуванні — це математичний вираз ймовірності настання збитку, яка ґрунтується на статистичних даних та може бути розрахована з досить високою точністю, а також сам конкретний об’єкт страхування¹². Дане тлумачення має більш прикладний характер та акцентує увагу лише на визначенні ймовірності настання страхової події. Його позитивним моментом є ототожнення страхового ризику з об’єктом страхування.

Конкретніше поняття страхового ризику як певної події, на випадок котрої проводиться страхування та яка має ознаки ймовірності й випадковості настання, тлумачиться в Законі України “Про страхування” від 07.03.1996 № 85/96-ВР.

Аналіз різних підходів до визначення поняття “страховий ризик” показав, що однастайності серед учених стосовно його тлумачення немає. Це можна пояснити складністю й неоднозначністю даного економічного явища. Мало хто з вітчизняних і зарубіжних науковців підходив до розуміння цього поняття з позицій системності й комплексності. Більшість наведених трактувань характеризує той чи інший бік або ознаку страхового ризику, певний аспект діяльності страхової організації з управління ризиками. При цьому жодне з визначень не розкриває сутність і зміст даного поняття.

На основі аналізу різних поглядів і тлумачень поняття “страховий ризик” нами зроблено такі висновки:

1. До проблеми визначення даного поняття існує неабиякий інтерес¹³. Різні тлумачення страхового ризику можна зустріти як у вітчизняній, так і в зарубіжній

---

¹¹ Шахов В.В. Введение в страхование: Учеб. пособ. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 1999. — С. 38.

¹² Яшина Н.М. Сущность и виды страхового портфеля // Финансы. — 2003. — № 2. — С. 50—52.

¹³ Сенейко Ю. Сучасні підходи до трактування категорії “ризик” // Регіональна економіка. — 2006. — № 1. — С. 206—211.

спеціальній літературі, проте ґрунтовних монографічних досліджень цього поняття на сьогоднішній день немає.

2. З часом трактування поняття “страховий ризик” стають дедалі обмеженішими, виділяються лише ті ознаки і прояви поняття, які безпосередньо використовуються в практиці страхових організацій. Так, найбільш повними й комплексними були визначення радянських учених Ф.В. Коньшина та Л.І. Рейтмана у 1960-80-ті рр. Сучасні дослідники (причому як українські, так і російські) чимдалі більше піддаються впливу теорій і прагматичного підходу західних вчених щодо визначення основних понять теорії страхування. З одного боку, західна страхова наукова думка вже довела своє право на існування, тож із неї, звичайно, потрібно брати всі корисні положення й теоретичні надбання та використовувати їх як у наукових дослідженнях, так і на практиці. З другого боку, не можна зовсім відмовлятися від доробку вітчизняних учених, зокрема радянських часів.

3. Ряд науковців не розділяють поняття “ризик” і “страховий ризик”. У багатьох трактуваннях відбувається підміна цих понять. Вважаємо, що дані поняття в жодному разі не можна ототожнювати: страховий ризик має певні особливості та окрему сферу застосування, його поняття є вужчим за поняття ризику.

На думку автора, ризик стає страховим у тому разі, якщо він передається від потенційного страхувальника до страховика. В процесі передачі й, особливо, при прийнятті його на страхування він набуває ознак страхового ризику. Так, суб'єктів підприємницької діяльності та населення постійно оточують різноманітні за походженням і носіями ризику. Наприклад, стихійні лиха, нещасні випадки на виробництві й у побуті, втрата доходів, хвороби тощо. Проте не всі ризики, що нас оточують, є страховими, адже не всі вони можуть бути прийняті на страхування. Ці ризики повинні відповідати певним вимогам. Отже, не можна ототожнювати страховий ризик зі всіма можливими небезпеками, котрі можуть спіткати людство.

4. Для розуміння сутності страхового ризику потрібно визначитися з його об'єктами, суб'єктами і джерелами. На жаль, у всіх розглянутих визначеннях їм зовсім не було приділено уваги. Цим можна пояснити відсутність комплексного й системного визначення страхового ризику.

Об'єкт ризику — це система, ефективність і умови функціонування якої наперед точно не визначені. На мікрорівні ним може бути окрема господарська операція, вид продукції, технологія, напрям виробничої діяльності тощо; на мезорівні — окреме підприємство, галузь, соціокультурна спільнота людей певної територіальної одиниці; на макрорівні — країна, регіон тощо¹⁴. Залежно від рівня, на якому розглядається об'єкт ризику, він може покриватися одним, двома й багатьма договорами страхування. Кількість цих договорів визначається складністю системи та переліком страхових подій, на випадок настання котрих проводиться страхування.

Суб'єкт ризику — це особа (індивід або колектив), що зацікавлена в результатах управління об'єктом ризику та має компетенцію приймати рішення щодо

¹⁴ Лук'янова В.В., Головач Т.В. Зазнач. праця. — С. 23.

об'єкта ризику. На мікрорівні суб'єктами ризику зазвичай виступають окремі особи (керівники, менеджери, відповідальні працівники). Для мезо- й макрорівня характернішим є прийняття колективних рішень¹⁵.

Джерело ризику — фактори (явища, процеси), які спричиняють невизначеність результатів, зумовлених певними змінами ендогенного чи екзогенного характеру або діями суб'єктів ризику¹⁶. Виходячи з даного визначення такі вчені як О.Д. Заруба, Ф.В. Коньшин та Л.І. Рейтман, трактуючи страховий ризик як події або явища, при настанні котрих страховик здійснює виплати страхових сум і відшкодувань, підміняють поняття страхового ризику визначенням джерела ризику. Страхові події, на випадок настання яких проводиться страхування, є джерелами будь-якого страхового ризику.

5. Більшість науковців ототожнює страховий ризик із імовірністю настання страхової події або завдання збитку. Сутності поняття таке визначення не розкриває, але пропонує математичний апарат, із допомогою якого можна оцінити ступінь даного ризику. Хоча це, безперечно, важливо, особливо для страхових організацій, оскільки їм потрібно постійно оцінювати ризики для встановлення адекватної ціни за ті чи інші страхові послуги, проте є лише однією зі сторін страхового ризику.

На підставі викладеного автором, із позицій системності й комплексності, пропонується таке визначення: *страховий ризик — це конкретний об'єкт страхування, що характеризується власною страховою оцінкою та ступенем імовірності завдання збитку, стосовно якого менеджментом приймаються рішення, котрі повинні подолати невизначеність у ситуації невідкладного вибору*. Страховий ризик розглядається не просто як об'єкт страхування, а як об'єкт страхування з власними, властивими тільки йому й невіддільними від нього страховою оцінкою і ступенем імовірності завдання збитку. Будь-який об'єкт може стати страховим ризиком лише набувши вищезазначених характеристик. Це відбувається під час відбору ризиків, які приймаються на страхування. Фахівці страхової організації проводять його аналіз та визначають страхову оцінку і ступінь імовірності завдання збитку. Після проведеного аналізу ризик у разі наявності вищезазначених характеристик може стати страховим. А вже щодо страхового ризику приймається рішення: страхувати його чи ні, якщо так, то на яких умовах. У визначенні страхового ризику наголошується, що стосовно нього приймаються управлінські рішення, покликані певною мірою подолати невизначеність, у якій перебувають населення й суб'єкти підприємницької діяльності.

Різноманітність ризиків, що існують у повсякденному житті та різних сферах економіки, зумовлює потребу їх класифікації¹⁷. На нашу думку, найбільш вдалими й повними можна вважати класифікації ризиків, котрі наводять Я.П. Шумелда,

---

¹⁵ Лук'янова В.В., Головач Т.В. Зазнач. праця. — С. 23.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Ротова Т.А. Страхування: Навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. — С. 57.

М.С. Клапків і Т.А. Ротова¹⁸. Втім, навіть між цими вченими немає єдності щодо більшості критеріїв, за якими класифікуються ризики. В результаті опрацювання й систематизації їхніх досліджень у сфері класифікації ризиків нами складено загальну класифікацію ризиків за сімома критеріями (табл.).

Таблиця. Загальна класифікація ризиків

№ з/п	Критерії	Види ризиків
1	За походженням	Природні
		Антропогенні
2	За розміром	Малі
		Середні
		Великі
		Катастрофічні
3	За можливістю настання	Реалізовані
		Реальні
		Потенційні
4	За джерелами	Стихійних явищ
		Вогневі
		Політичні
		Економічні
		Екологічні
		Транспортні
		Технічні
		Військові
		Спортивні
		Побутові
		Інші
5	За наслідками, до яких може призвести реалізація ризику	Чисті
		Спекулятивні
6	За сутністю безпосередніх носіїв	Майнові
		Особові
7	За обсягом відповідальності страховика	Індивідуальні
		Універсальні

За походженням ризики поділяються на природні й антропогенні. Перші пов'язані з дією сил природи (землетруси, повені, цунамі, град, паводки, снігові лавини, бурі, урагани, шторми, осідання і зсуви ґрунту, селеві потоки, гірські обвали та інші явища). Другі виникають унаслідок цілеспрямованих дій людини (крадіжки, пограбування, терористичні акти, нещасні випадки, аварії, катастрофи, пожежі тощо)¹⁹. Зазначена класифікація відіграє велику роль на етапі формування

¹⁸ Шумелда Я.П. Страхування: Навч. посіб. — 2-ге вид., розшир. — К.: Міжнародна агенція “БІЗОН”, 2007. — С. 13—19; Страхування: Підруч. / Кер. авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 64—68; Ротова Т.А. Зазнач. праця. — С. 57—64.

¹⁹ Ротова Т.А. Зазнач. праця.

й аналізу подальшого страхового портфеля. Зокрема, технічне сегментування страхового портфеля та ринку страхових послуг загалом здійснюється на основі їх поділу на окремі складові за критерієм імовірності настання страхового випадку. Сегментація ринку страхових послуг надає можливість страховикові зосередитися на тих сегментах, які є найбільш прийнятними за цим критерієм. Сегментація страхового портфеля є основою фінансового планування та дає змогу розробляти планові показники діяльності для структурних підрозділів страховика, котрі займаються продажами страхових послуг, андеррайтингом і урегулюванням збитків.

За розміром виділяються малі, середні, великі й катастрофічні ризики. Під розміром мається на увазі величина збитку внаслідок настання тих чи інших ризиків. Малі й середні ризики призводять до невеликих збитків та найчастіше виникають у особистому страхуванні і при страхуванні майна громадян. Великі ризики завдають відповідних збитків, сума виплат за ними внаслідок настання страхового випадку може бути значною. До таких ризиків належать авіаційні, транспортні, майнові, що виникають на великих підприємствах, ризики загальної відповідальності. Катастрофічні ризики — явища природи або людської діяльності, котрі можуть зумовити численні кумульовані окремі ризики та призвести до значних майнових і особистих збитків у особливо великих розмірах²⁰. Класифікація за розміром важлива для формування збалансованого страхового портфеля, оскільки на цьому етапі має здійснюватися балансування між ризиками, що приймаються на страхування, і такими, за якими відповідальність страховика завершується. Крім цього, залежно від розміру ризику можна визначити ймовірність настання страхового випадку за ним. Так, малі й середні ризики стаються частіше, ніж катастрофічні.

За можливістю настання ризики можна поділити на реалізовані, реальні й потенційні. В основі цієї класифікації — поділ ризиків на групи за ймовірністю їх реалізації. Поки юридична чи фізична особа не володіє або не розпоряджається певним об'єктом, у неї відсутній ризик його втрати, знищення або пошкодження. З появою об'єкта такий потенційний ризик виникає. Коли ж обставини склалися так, що об'єкту загрожує певна негативна подія, ризик його втрати, знищення чи пошкодження є реальним. Настання такої події означає реалізацію ризику та переважно призводить до втрати, знищення чи пошкодження²¹. Ця класифікація широко застосовується при відборі ризиків, що приймаються на страхування. Залежно від того, які ризики переважають у страховому портфелі, можна прогнозувати кількість виплат страхових відшкодувань, котрі доведеться здійснити. Чим більше потенційних ризиків, тим менша ймовірність настання страхових випадків. І навпаки, що більше реалізованих ризиків у портфелі, то вище число виплат. На практиці формувати страховий портфель із ризиків лише одного виду дуже складно. Будь-якій страховій організації доводиться мати справу з різними ризиками, тому використання даної класифікації дає змогу управляти формуванням

---

²⁰ Ротова Т.А. Зазнач. праця. — С. 60.

²¹ Шумелда Я.П. Зазнач. праця. — С. 17.

страхового портфеля та забезпечувати задану (планову) кількість страхових виплат у майбутньому.

За джерелами виділяються ризики стихійних явищ, вогневі, політичні, економічні, екологічні, транспортні (авіаційні, морські тощо), технічні, військові, спортивні, побутові та інші. В основі цієї класифікації — причина появи ризиків. Така класифікація точніше вказує на середовище, в якому генеруються відповідні ризики, та дає змогу вживати заходів для їх нейтралізації²². Політичні ризики — ті, що пов'язані, з точки зору норм міжнародного права, з протиправними діями, заходами або акціями урядів іноземних держав стосовно суверенної держави, підприємців чи громадян. Екологічні ризики пов'язані із забрудненням довкілля та зумовлені діяльністю людини²³. Транспортні ризики стосуються тих, котрі виникають при експлуатації наземного, повітряного й водного транспорту. Технічні ризики можуть проявлятися як аварії внаслідок раптового виходу з ладу машин і обладнання або збою в технології виробництва²⁴. Військові ризики стосуються тих, що виникають при здійсненні військових дій, збройних конфліктах, повстаннях, зміні правлячого режиму тощо. Також до військових можна віднести ризики, пов'язані з виробництвом і зберіганням зброї, техніки. Спортивні ризики виникають при занятті різними видами спорту. До побутових можна зарахувати всі можливі ризики, які можуть трапитися в побуті. Дана класифікація також відіграє важливу роль при формуванні страхового портфеля та забезпеченні планової кількості виплат у майбутньому. В діяльності страхових організацій не завжди можна чітко розмежувати причини появи тих чи інших ризиків. Є випадки, коли настання одних ризиків призводить до реалізації інших. Наприклад, настання військових ризиків може спричинити реалізацію політичних і економічних ризиків, і навпаки. При відборі ризиків, що приймаються на страхування, передусім потрібно відстежувати ті ризики, настання яких може призводити до реалізації інших або до настання страхових подій за багатьма договорами страхування. Це допоможе запобігти кумулятивному ефекту при настанні страхових випадків та зменшити як кількість страхових виплат, так і загальну суму страхового відшкодування.

За наслідками, до яких може призвести реалізація ризику, можна виділити чисті й спекулятивні ризики. Чистий ризик означає потенційну можливість зазнати збитку, тобто наслідок завжди є альтернативним: збитки або їх відсутність. Спекулятивний означає потенційну можливість як придбати (одержати прибуток), так і втратити (ззнати збитку). На страхування приймаються виключно чисті ризики, настання (реалізація) яких не призводить до збагачення страхувальника, на відміну від спекулятивних, котрі можуть до цього призводити. Класифікація ризиків за даним критерієм є важливою насамперед із точки зору формування страхового портфеля, оскільки останній має формуватися лише з чистих ризиків.

---

²² Шумелда Я.П. Знач. праця. — С. 17.

²³ Ротова Т.А. Знач. праця. — С. 63.

²⁴ Там само.

За сутністю безпосередніх носіїв ризики поділяються на майнові й особові. Майнові — це ті, що проявляються на майнових об'єктах і в майнових інтересах власників певних видів майна. Особові ризики притаманні людині та мають фізичне, фізіологічне й соціальне походження²⁵. Цінність даної класифікації для формування страхового портфеля полягає у виділенні предмета договору страхування. Відбираючи ризики на страхування, фахівці страхової організації можуть зосереджувати увагу на окремих видах страхових послуг залежно від предмета договору страхування, що має свої специфічні характеристики. Для формування збалансованого і прибуткового страхового портфеля необхідно включати до нього обидва види ризиків. Це дасть змогу певною мірою вирівнювати величину ризику за портфелем.

За обсягом відповідальності страховика ризики поділяються на індивідуальні й універсальні. Так, індивідуальним є ризик при страхуванні шедеврів живопису під час їх перевезення та експозиції. Універсальним ризиком є крадіжка, він входить до обсягу відповідальності страховика за більшістю договорів майнового страхування²⁶. Виокремлення індивідуальних і універсальних ризиків важливе на етапі відбору ризиків на страхування. Якщо страховий портфель складатиметься тільки з індивідуальних ризиків, вирівнювання величини ризику за таким портфелем відбуватися не буде, крім того, будь-які розрахунки за ним не будуть репрезентативними. Найкращий варіант, коли він складатиметься лише з універсальних ризиків. Такий портфель буде однорідним та за ним відбуватиметься вирівнювання ризику. В діяльності страхових організацій сформувати такий страховий портфель важко, оскільки доводиться приймати на страхування також індивідуальні ризики. Перед фахівцями страхової організації стоїть завдання знайти оптимальне співвідношення таких ризиків із точки зору співвідношення прибутковості страхового портфеля та величини його ризику.

На думку автора, завдяки розумінню сутності страхового ризику та наявності його деталізованої й комплексної класифікації страхові організації зможуть вибудувати власну тактику діяльності з кожним із видів ризику, котрі пропонуватимуться на страхування. Це стане основою формування збалансованого й однорідного страхового портфеля.

---

²⁵ Ротова Т.А. Зазнач. праця. — С. 63, 64.

²⁶ Там само.